

HUMANITIES INSTITUTE
Serhat Tertemiz, MA

YILANLARIN ÖCÜ (1958)

FAKİR BAYKURT (1929-1999)

Hakkında

Fakir Baykurt'un kaleme aldığı ilk roman olan *Yılanların Öcü*, döneminin en büyük sanat olaylarından biri olmuştur. Daha sonra roman *Irazca Üçlemesi* adlı serinin ilk cildi haline gelecektir. *Yılanların Öcü* adlı eserini ilk olarak iki sayfa halinde Demet Dergisi'nde yayımlatan yazar, daha sonra Sivas Lisesi'ne öğretmen olarak atandığında bu yazısını roman haline getirmeye karar verir. Ankara Piyade Yedek Subay Okulu'nda askerlik görevini yerini getirdiği dönemlerde romanını kaleme almaya başlar. Okuduğu Cumhuriyet gazetesinde Yunus Nadi Roman Ödülü'nün verileceğini ve birincinin 1000 lirayla mükafatlandırılacağını öğrenir. Bunun üzerine yazar temellerini çok önceden atmış olduğu romanı yirmi günde tamamlayıp Cumhuriyet gazetesine gönderir. Kısa bir süre sonra *Yılanların Öcü*'nün birinci olduğu ve Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam* adlı eserinin de ikinci olduğu ilan edilir. İlk olarak eser Cumhuriyet gazetesinde tefrika edildikten sonra Remzi Kitabevi tarafından kitap halinde yayımlanır. 27 Mayıs İhtilalinin ardından *Yılanların Öcü* film senaryosunun sansür kurulundan geçmesi üzerine Akçaköy'de Metin Erksan'ın yönetmenliğinde çekimler başlar. İlerleyen yıllarda roman piyes haline getirilerek Devlet Konservatuarında sahnelenir. Frankfurt Üniversitesi Türkoloji Profesörü Wilfried Brands tarafından Almancaya ve Jasper Streater tarafından İngilizceye çevrilir. 1967 yılındaysa Grigori Aleksandrov tarafından Rusçaya çevrilir. Yazarın yirmi sekiz yaşındayken kaleme aldığı eseri toplamda yirmi dokuz bölümden oluşur ve her bölüm başlıklandırılmıştır. Kitabın "Meclisteki Tartışma" adlı giriş bölümünde yazar, kaleme aldığı eserle ilgili şu ifadelere yer vermiştir: "Ben bu romanı yazdığım zaman 28 yaşındaydım. Doğup büyüdüğüm ve çalıştığım köyleri, çalıştığım kasaba ve kentleri incelemiş, toplumsal yapıları hakkında az çok bilgi edinmiştim. Türk ve dünya edebiyatının önemli eserlerini okumuş, anlatım sanatı hakkında yazı yazacak kadar bir şeyler öğrenmiş; hatta bazı denemeler de yapmıştım. Sanat eserinde 'öz ve biçim' konusunda bir görüşe varmış, yeni ve doğru bir özün, yeni ve güzel bir biçime dökülmedikçe, sanat eserini yaratılamayacağını bir parça anlamıştım... Amacım, her biri birer Karataş olan köylerimizi, günümüzün öz ve biçimiyle dile getirmektir... Kara Bayram ailesi, bana göre, Türkiye'deki topraksız, yada az topraklı aileler çokluğunun bir tipiydi..." (Baykurt 2007, 1-2).

Özet

Yemen cephesinde savaşmış Kara Şali'nin oğlu Kara Bayram, Yeşilova'nın Karataş köyünde yaşamaktadır. Babasından miras kalan küçük araziye Necip Bey'in çiftliğinden satın aldığı toprak parçasıyla az da olsa büyümüştür. Eşi ve çocuklarıyla birlikte çiftçilik yaptığı harımdan elde ettiği gelire Necip Bey'e olan borçlarını ödemeye çalışmaktadır. Borçlarını ödemesinin ardından eşine ve çocuklarına daha iyi yaşam koşulları sunmak ister. Oğlunu okula göndermek ve eşini rahat ettirmek ister. Fakat Ankara'nın gözüne girmek isteyen Burdur Valisi, şehir meydanına demokratlığı öven bir heykel diktirmek istemektedir. Bunun üzerine şehirde yaşayan herkesten belirli miktarlarda yardım toplanmasına karar verilmiştir. Heykel için en yüksek meblağ vererek valinin gözüne girmek isteyen Karataş köyünün muhtarı Hüsnü, kanunlara aykırı bir şekilde köy içinden arazi satmaya başlar. Kendisine arka çıkması için köy kuruluna aldırıldığı Deli Hacı'ya Kara Bayram'ın evinin önündeki boş araziye altı yüz liraya satar. Köy Sandığından borç alan Deli Hacı, yaşadığı bataklık alandan kurtulmak için Muhtar Hüsnü'nün teklifini hiç düşünmeden kabul eder. Ardından Deli Hacı ve üç erkek kardeşi, evin temelini kazmaya, taş getirmeye ve kerpiçleri yaptırmaya başlarlar. Fakat Deli Hacı'nın köy içine yapacağı evin tuvaletinin ve gübreliliğinin kendi evlerinin tarafında olacağını bilen Kara Bayram ve annesi Irazca ortalığı velveleye verirler. Irazca Deli Hacı'yi ev yapmaktan vazgeçirmeye çalışır. Fakat tatlı dille onu ikna edemeyeceğini anlaması üzerine onların açtıkları temel gece vakitlerinde doldururlar. Bu yüzden Deli Hacı'nın temel kazımı için işçilere verdiği para boşa gitmiş olur. Böylece Kara Bayram ve Irazca, Deli Hacı'yle Muhtar Hüsnü'ye savaş açmış olur. Kara Bayram ile Irazca, kazılan evin temelini toprakla doldurur, taşları çalar ve kerpiçleri kırarlar. Ayrıca Kara Bayram Deli Hacı'nın eşi Fatma'yla cinsel ilişkiye girer. Kerpiçlerinin kırıldığını öğrenen Deli Hacı Kara Bayram'ın evini basar ve eline aldığı taşla Haçça'nın karnına vurur. Aldığı darbeler nedeniyle Haçça düşük yapar. Aynı zamanda Muhtar Hüsnü Kara Bayram'ı kendi evinde pusuya

düşürerek onu Deli Haceli'nin kardeşlerine dövdürür. Köyü ziyaret edecek olan Kaymakam'a ziyafet hazırlanması için köyden para toplamış olsa da Kara Bayram'ın ası kuzusunu çalmıştır. Haçça'nın düşük yaptığını öğrenen Muhtar Hüsnü Kara Bayram'ın dava açmasından korkar. Bundan dolayı kavgalı tarafları barıştırmaya ve Haçça'nın tedavi masraflarını Deli Haceli'ye ödetmeye karar verir. Irazca köye gelen Kaymakam'a olan biten her şeyi anlatır. Kaymakam Muhtar Hüsnü'ye köyün ortasına ev yaptırtamayacağını söyler ve onun hiçbir ikramını kabul etmeden köyü terk eder. Kaymakam'ın tavsiyesi üzerine Irazca mahkemeye başvurmak ve saldırganları dava etmek ister. Fakat kısa bir süre sonra köyün oldukça küçük bir yer olduğunu ve böylesi kötü insanlardan her türlü fenalığın beklenebileceğini düşünen Kara Bayram Muhtar Hüsnü'nün dava açılmaması karşısında vereceği şeyleri kabul eder. Oğlunun korkaklığına ve onursuzluğuna şahit olan Irazca deliye döner ve bir an önce mahkemeye başvurulmasını ister.

Kişiler

Kara Bayram Yemen gazisi Kara Şali'yle Irazca'nın oğludur. Haçça'yla evlidir ve Ahmet, Osman, Şerfe adlarında üç oğlu vardır. Anlatının başkarakterlerinden biri olan Kara Bayram, Türk edebiyatındaki köy romanlarında çokça rastlanabilen mağdur köylü tiplerinden biridir. Babasından miras kalan harımı Necip Bey'in çiftliğinden satın aldığı araziyle genişletmiştir. Eşine, çocuklarına ve annesine daha refah bir gelecek sunmak ve onları rahat ettirmek istemektedir. Fakat gerektiğinde kendi çıkarlarını koruyabilmek için her kötülüğü yapmaktan da çekinmez.

Irazca Kara Şali'nin eşi, Kara Bayram'ın annesi, Sultanca'nın kız kardeşi ve Haçça'nın kayınvalidesidir. Kişilik özellikleri bakımından Yaşar Kemal'in *Yılanı Öldürseler* adlı romanındaki Büyükana'ya benzemektedir. Çoğunlukla evden dışarı çıkmayan Irazca torunlarıyla ve basit ev işleriyle ilgilenir. Ailesiyle yılanlar arasında geçen efsanevi savaş gibi hurafelere inanacak ve karşısındakileri bu masala inandıracak kadar tutucudur. Öfkeli ve heyecanlı mizacı nedeniyle anlatıdaki entrik olayların gelişmesinde başrol oynar.

Muhtar Hüsnü Karataş köyünün muhtarı olan anlatı kişisi oldukça kurnaz ve çıkarıcı bir tiptedir. Burdur valisinin ve Kaymakam'ın gözüne girebilmek için kent merkezine yapılacak olan heykele en büyük maddi desteği sağlamak ister. Bundan dolayı kanunsuz bir şekilde köy içinden arazi satmaya başlar. Kendisine karşı gelen köylüleri şiddet ve tehditle sindirmeye çalışır. Gösterişe ve şana oldukça düşkündür. Gerektiği zaman hırsızlık yapar, rüşvet verir, şiddete başvurur ve insan kayırır. Köy romanlarında karşılaşılan tipik kötü muhtar tiplerindedir.

Deli Haceli Muhtar Hüsnü'nün kayırmasıyla Köy Kuruluna ikinci üye olarak seçilmiş olan karakter bataklık bir arazide yaşamaktadır. Bundan dolayı eşiyile manevi ve cinsel açıdan ciddi sorunlar yaşamaktadır. Köylüler tarafından deli olarak sıfatlandırılan karakter oldukça dengesiz davranışlar sergiler. Hem Muhtar Hüsnü hem de Irazca tarafından kolayca kandırılabilir kadar da saftır. Kuru bir arazi üzerinde yaşamak isteyen Deli Haceli Muhtar Hüsnü'nün köy içinden ev yeri teklifini hiç düşünmeden kabul eder. Fakat ev yerinin Kara Bayram'ın evinin önünde olması üzerine ikili arasında başlangıçta soğuk daha sonra sıcak bir çatışma başlar.

Haçça Karataş köyünün en güzel kızlarından biri olan Haçça Kara Bayram'la evlidir. Üç çocuğu vardır ve anlatıda dördüncü çocuğuna gebeedir. Yaşadığı yerin fiziksel ve toplumsal kapalılığı nedeniyle yoksul ve cahil kalmış olan Haçça hayatı boyunca hiç duş görmemiş ve eşinden duşla ilgili güzel anekdotlar dinlemiştir. Yıkılmayı ve suyu çok seven Haçça duşun hayalini kurar. Köy romanında sıkça karşılaşılan vefalı, cefakar, iyimser, saf ve çalışkan Türk köylü kadını temsil etmektedir. Kendisinden çok ailesini ve sevdiklerini düşünür.

Fatma Gençliğinde Kara Bayram'a aşık olmuş olan kadın karakter, annesinin inadı nedeniyle Deli Haceli'yle evlenmek zorunda kalmıştır. Sevmediği bir adamla birlikte yaşayan ve sevdiğinin bir başkasıyla birlikte olduğunu izleyen Fatma derin bunalımlar yaşar ve içe kapanır. Deli Haceli'yle birlikte yaşadığı batalıktan dolayı uyanmakta ve günlük işlerini halletmekte oldukça zorlanır. Yıllar geçmiş olmasına rağmen hala Kara Bayram'a aşık olan Fatma onun ikinci eşi veya kuması olmaya razıdır. Hatta Kara Bayram tarafından ahıra kapatılıp ömür boyu orada yaşamaya bile razıdır. Kara Bayram'a karşı beslediği sapkınlık derecesindeki cinsel arzu Fatma'nın elini kolunu bağlar. Ona karşı beslediği duygular karşısında tamamen savunmasızdır.

Anlatıda önemli rolleri olan diğer karakterlerin isimleri şunlardır: Bekçi Mustafa, Sağlıklı Şakir Efendi, Havalice, Sultanca, Ahmet, Osman, Şerfe, Toman, Atiye, Kara Şali, Beytullah Hoca, Taşkelle Mehmet Usta, Kerimoğlu, Kosa, Ağali, Kaymakam Orhan, Nüfusçu Osman, Muharrem, Mevlüt, Halil, Sarı Ellez'in Hasan, Necip Bey, Tahtacı Battal, Nuri, Tahsildar Yunus Efendi, İbrahim vd.

Detaylı Olay Örgüsü

Ailenin Durumu ve Hayalleri Seksen evli Karataş köyünün yerlilerinden olan Kara Bayram, babasından miras kalan toprak parçasında çiftçilik ve hayvancılık yaparak geçimini sağlamaktadır. Necip Bey'in çiftliğinden kırk beş dönümlük bir arazi satın almışsa da ancak üç dönümü sulanabilir durumdadır. Satın almış olduğu toprak ve babasından kalan miras onu yarıcılıktan kurtarmış olsa da borçlarını ödemekte zorlanmaktadır. Kara Bayram, köylülerle birlikte bostan ekimine gider. Bir evleğe fasulye, birine patates geri kalanına da sebze eker. Köylülerin gelir dağılımı oldukça dengesizdir ve sınıflar arasındaki uçurum açık bir şekilde fark edilmektedir. Kara Bayram'ın harımı, Değirmensuyu ve Köysuyu olarak adlandırılan suyun birleştiği yerdedir. Bundan dolayı arazisi oldukça verimlidir ve başkasının toprağından su taşımak zorunda kalmaz. Gelecekle ilgili iyimser hayaller kuran Kara Bayram, oğlu Ahmet'le eşi Haçça'ya hayvanlarından birer tanesini vermeye söz verir. Bir çizme sahibi olmak siteyen Ahmet'e biraz daha büyümesi gerektiği hatta Sarı Ellez'in Hasan kadar olup bütün bilekleri bükmesi gerektiği söylenir. Oğluna bir çakı da almayı düşünen Kara Bayram köydeki bütün kızların ona hayran kalacaklarını düşünür. Oğlunu Ortaköy'ün okuluna yazdırmayı planlar. Haçça'ya istediği kuşağı da alacağını söyleyen Kara Bayram hayvanları kofalığa götürür.

Deli Haceli'nin Köyün İçinden Ev Yeri Satın Alması Karataş Köy Kurulu'nun ikinci üyesi Deli Haceli, Muhtar Hüsnü'yle anlaşarak köyden ev yeri satın almıştır. Bu sayede yaşadığı bataklık alandan kurtulacak ve Kara Bayram'ın evinin önüne iki katlı bir ev yaptıracaktır. Deli Haceli'nin kardeşi Mevlüt bataklık arazide kalmaya devam edecektir. Evin inşasını üstlenen Taşkelle Usta Haceli'ye, civardaki köylerden başka ustalar da getirecektir. Bataklık bir arazide yaşamaktan bunalmış olan eşiyile bir süredir araları bozuktur. Deli Haceli, kardeşleri Muharrem ve Boz Ömer'le birlikte bataklıktan kurtulmak ister. Deli Haceli, Mevlüt'e verdiği borcun geri ödenmesi için sonbahara kadar bekleyecektir. Zira kendisi de Muhtar Hüsnü'ye köydeki ev yeri için yedi yüz lira vermiş ve evini yapacak olan ustalara ödeme yapması gerektiği için paraya ihtiyacı vardır. Bu tarz küçük rüşvetler karşılığında Deli Haceli köy kurulunda muhtarın bütün icraatlarını ve girişimlerini desteklemektedir. Deli Haceli, Ankara'nın gözüne girmek için şehir meydanına heykel yaptıracak olan valiye yaranmaya çalışan Muhtar Hüsnü'nün yedi yüz lirayı hemen isteyeceğinden endişelenir. Taşkelle'nin önerisi üzerine evin yapımında devlete ait taşları kullanmaya karar verir. Böylece evin taş masrafından kurtulmuş olur. Taşkelle Deli Haceli'ye, evin parasını Muhtar Hüsnü'ye bir an önce ödemesini ve cami imamından onay almasını önerir.

Haçça'nın Duş Özlemi Ahlat dallarını toplayıp yol açan Kara Bayram harımına çok iyi bakmaktadır. Çite ahlat dalı yığmayı planlarken Haçça kapı yaptırmak ister. Sonunda borçlarını ödemeyi başarmış olan aile, Aymelek'i sağimda kullanıp yağ yapmayı arzular. Tosun'un satın alınmasıyla Aymelek'in tarlada kullanılmasına gerek kalmayacaktır. Harımda çalışmaya başlayan çift hıyar ve acur tohumlarını ayırırlar. Haçça, basma ve kuşak yerine evin içinde çamaşır yıkayabileceği bir leğen ister. Bunun üzerine Kara Bayram, askeriyede gördüğü duşu eşine ballandırarak anlatır. Askeriyedeki bahçelerin hortumlarla nasıl sulandığını anlatır. Tosun'un yanında dört koyun daha aldıktan sonra Haçça Kara Bayram'dan Burdur'a gidip askeriyedeki gibi bir duş almasını ister. Fakat köy yerine duşu getirmek oldukça zordur ve duşun çalışmasını sağlayacak bir altyapı yoktur.

Deli Haceli'nin Satın Alacağı Yerle İlgili Soruşturma Yapması Deli Haceli, evin taşlarını almadan önce kerpiçlere bakmaya karar verir. Kardeşi Boz Ömer evin kerpiçleriyle yakından ilgilenmektedir. Köy içinde kuracağı evin hayalini kurmak Deli Haceli'yi çok mutlu eder. Muhtar Hüsnü'nün gücüne çok güvenen Deli Haceli, onun sayesinde kardeşlerine de birer ev ve Boz Ömer'e köyün en güzel kızlarından birini alabileceklerini düşünür. Karataş Camisi'ne gelen Deli Haceli Beytullah Hoca'yla, aldığı yerin başkasına ait olup olmadığını görüşmek ister. Beytullah Hoca, Yemen'de ve Arap çöllerinde vatani için savaşmış bir gazidir. Fakat çoğu kişi gibi kendisinin de savaş sırasında yapmaya çalıştığı tek şeyin hayatta kalmak olduğunu dile getirir. Hocanın oğlu kadın düşkünü bir karaktere sahiptir. Hocanın da geçmişte hovardalıkla geçirdiği dönemleri olmuştur. Deli Haceli'ye verilen yer Kara Bayram'ın evinin önüdür. Muhtarı karşısına almak istemeyen hoca Deli Haceli'ye ne diyeceğini bilemez. Deli Haceli, yerin fiyatı yükselmeden evin kazıklarını çaktırmak ister.

Ahmet'in Yılan Öldürmesi ve Ailenin Geçmişi Koşarak annesi ve babasının yanına gelen Ahmet, hayvanların barındığı kofaya bir yılanın girdiğini haber verir. Kara Bayram ve Haçça hayvanların başına kötü bir şey gelmesinden endişelenirler. Kofaya giren Ahmet yılanı yakalamaya çalışır. Kara Bayram Haçça'ya, yılanlarla ailesi arasındaki savaşı anlatmaya başlar. Güroluk çamlığında yaşayan Şahmeran ve kabilesi kendilerinden başka hiç kimsenin bölgeye girmesine izin vermemektedirler. Fakat Kara Bayram'ın dedesi Kara Şali oraya girip sağ çıkmayı başarmıştır. Bekköy'de yaşayan Bayram Emmi'nin sekiz yaşındaki kızı yılan sokması sonucunda hayatını kaybetmiştir. Bu sırada Haçça Kara Bayram'a kendir ekmek istediğini söyler. Kara Bayram Haçça'ya harımın sınırlarına seyrek bir şekilde kendir ekebileceklerini söyler. Ardından Necip Bey'in zenginliği ve yükseköğrenim almış oğlu üzerine konuşurlar. Necip Bey oğlunu bir fabrikör kızıyla evlendirecektir. Zengin olmanın hayallerini kuran Kara Bayram arazisini genişletmek, istediği şeyleri ekmek, çocuklarının iyi eğitim almalarını sağlamak ve konforlu bir hayat sürmek ister. Yılanı öldürmeyi başarmış olan Ahmet ölüyü babasına getirir. Kendisine yılan ölüsünün yakılması durumunda sevap kazanacağı öğretilmiş olan Kara Bayram yılanın ölüsünü yakar.

Sultanca'nın Evini Yılanların Basması ve Kara Bayram'ın Deli Haceli'nin Ev Yaptıracağını Öğrenmesi Akşamın çökmesiyle birlikte kağınının üzerinde köye doğru yol alırlar. Köyün girişine yaklaşılması üzerine Haçça, kağınının üzerindeyken köylülere görünmemek için yere iner ve kağınının arkasından yürümeye başlar. Beytullah Hoca'nın şükür çekerek camiye doğru yürüdüğü görülür. Eve girmelerinin ardından Irazca'ya tarlada yapılan işler anlatılır. Harıma kendir ekildiğini öğrenen Irazca neredeyse sinirlenir. Fakat kendirin seyrek ekildiğini öğrenince rahatlar. Zira ekilen diğer ürünlerde sorun yaşanmasını istememektedir. Ahmet'in kofadaki yılanı öldürdüğünü öğrenmesi üzerine çok sevinir ve onun keşkeğine fazladan yağ koydurur. Yılanlar ve ailesi arasındaki savaşı kendi ağzından anlatmaya başlar. Bu sırada Irazca'nın kız kardeşi Sultan telaşla eve gelir. Sultan evini yılanların basmış olduğunu söyler. Yılanların öç almaya çalıştıkları düşünülür. Kara Bayram Ahmet Çavuş'la birlikte eve gidip yılan arar ve evdeki delikleri teker teker kapatır. Ardından eve dönerken camiye giden Ağali'yle karşılaşır. Ağali Kara Bayram'a Deli Haceli'nin aldığı evi ve onunla mutlaka mücadele etmesi gerektiğini anlatır. Zira ev yeri Kara Bayram'ın önünü kapatmaktadır ve bu yasalara uygun değildir. Kendi evlerinin önüne Deli Haceli'nin ev yaptıracağını öğrenen Irazca, onların tuvaletlerinin ve gübrelerinin kendi evlerinin tarafına bakacağını düşününce gece boyunca öfkeyle söylenir.

Irazca'nın Deli Haceli'yi Ev Yapmaması Konusunda Uyarması Sabah erken saatlerde uyanıp ahırdaki işlerini halleden Deli Haceli, eşi Fatma'yı uyandırdıktan sonra yeni evinin temelini atmaya gider. Bataklıktaki eve yerleştiği günden beri Fatma, uyumakta oldukça zorlanır ve enerjisi çok düşmüştür. Köy Sandığına borçlanarak aldıkları ev yeri ona umut olur. Uyanmış olmasına rağmen ailenin diğer fertleri ayaklanmadan yatağından çıkmayan Irazca ne yapacağına yönelik fikirler üretmeye çalışır. Uzun yıllar savaşa giden eşini beklemiş ve onun ölümüyle dul kalmış olan Irazca köyde büyük zorluklar yaşamıştır. Yıllarca dul olmanın getirmiş olduğu zorluklar karşısında ezilmiştir. Evlerinin önünde Deli Haceli ve kardeşleri Mevlüt'le Muharrem temel kazmaya başlamışlardır. Deli Haceli, çalıştıkları yere doğru gelen Irazca'yı görür. Başlangıçta onunla konuşmakta tereddüt etse de bir süre sonra ona sıcakkanlılıkla yaklaşır. Fakat Irazca Deli Haceli'yi tersler ve ona yaptığı yanlışlığı sert bir dille anlatır. Deli Haceli'ye ev yaptırmamasını telkin ettikten sonra eve döner ve çocuklarına çöyüre gitmelerini söyler. Bahşiş'teki ahatların kağıyla çöyürlenmesi gerekmektedir. Kara Bayram oğullarıyla birlikte kağıya binip yola çıkar. Deli Haceli Kara Bayram'ın yolunu kesip annesini ve Ahmet'i neden kendisine gönderdiğini sorar. Kara Bayram Deli Haceli'ye Irazca'yı kendisinin göndermediğini fakat zamanı gelince kendisinin de onunla konuşacağını söyler. Deli Haceli, Mevlüt ve Muharrem çalışmalara devam ederler. Akşama doğru Irazca yeniden Deli Haceli'nin yanına gider. Deli Haceli'nin eline taş aldığını gören Irazca ona kendisine saldırabileceğini söyler. Böylece Irazca mezara Deli Haceli'ye cezaevine gidecektir. Bu sayede Kara Bayram ve ailesi Deli Haceli'den kurtulacaktır. Fatma da Kara Bayram'a kalacaktır. Deli Haceli Muhtar Hüsnü'yü görmeye gider. Kaymakam'ın ziyaretine hazırlanan Muhtar Hüsnü Deli Haceli'den verdiği arazinin ücretini hemen ister. Deli Haceli Muhtar Hüsnü'ye yaşadığı sorunu anlatır. Muhtar Hüsnü Deli Haceli'ye temeli yapmaya devam etmesini ve sorunla bizzat ilgileneceğini söyler. Fakat Muhtar Hüsnü Deli Haceli'nin beceriksiz ve korkak olduğunu düşünmesi üzerine ona sağladığı imtiyazlardan pişmanlık duymaya başlar.

Kara Bayram'ın Toplantıya Gitmesi ve Temelin Doldurulması İkinci çöyürü tamamladıktan sonra Kara Bayram ve Haçça kağıya binip eve dönerler. Deli Haceli'yle karşılaşan Kara Bayram onu evi yapmaya devam etmemesi konusunda uyarır. Ona zamanı geldiğinde eyleme geçeceğini söyler. Kara Bayram, Köy Kurulu'nun ve muhtarın kendisini fakirliğinden dolayı küçümsediklerini düşünür. Irazca Kara Bayram'a Deli Haceli'yle gündüz vakitlerinde yaşadıklarını anlatır. Irazca Kara Bayram'a

sabırlı olmasını ve beklemesini öğütler. Muhtarla kaymakamın Deli Hacı'ya sahip çıkacaklarını düşünür. Ona göre sabırlı olmak ve akıllıca hamle yapmak önemlidir. Badıca'nın damına çıkıp tellallık yapan Bekçi Mustafa, her evden bir kişiyi toplantı için Nuri'nin kahvesine çağırır. Akşamın çökmesiyle birlikte kahvedeki toplantıya gidecek olan Kara Bayram'a temiz bir gömlek ve şapka hazırlanır. Irazca Kara Bayram'a ev konusunun açılması durumunda bu konuyla annesinin ilgilendiğini söylemesini tembihler. Kara Bayram'ın evden ayrılmasının ardından Irazca Ahmet'le Haçça'ya ellerine kürek alıp dışarı gelmelerini söyler. Irazca ile Ahmet Deli Hacı'nın açtığı temele tuvaletlerini yaptıktan sonra orayı toprakla doldurmaya başlarlar.

Heykel Yapımı ve Kaymakam'ın Ziyareti İçin Para Toplanacak Olması Kahvede toplanan köylülere Muhtar Hüsnü, itaat etmenin ve demokratçılığın faziletleri üzerine bir nutuk çektikten sonra Vali'nin emriyle şehir meydanında yapılması planlanan heykelden bahseder. Şehirde yaşayan bütün kentlilerden ve köylülerden para toplanarak demokratçılığı anlatan bir heykel yapılacaktır. Hane başına yirmi lira toplanması istenir. Fakat köylüler yirmi lirayı fazla bulur. Bunun üzerine istenen para miktarını nasıl denkleştireceklerini tartışır. Kimileri varlıklarını daha çok fakirlerin daha az vermesini önerirken kimileri de Burdur tarafında yaşayan zenginleri soymayı önerir. Muhtar Hüsnü, çayır veya mera satmayı önerse de hiçbir köylü buna yanaşmaz. Muhtar Hüsnü birkaç güne kadar kaymakamın köye geleceğini ve o zamana kadar paranın toplanması gerektiğini söyler. Kaymakam da köyde iyi karşılanmalı ve rahat ettirilmelidir. Toplantının sonunda Muhtar Hüsnü Bekçi Mustafa'ya Kara Bayram'la görüşmek istediğini söyler.

Muhtar Hüsnü'nün Kara Bayram'ı İkna Etme Çabaları Adamlarıyla birlikte Kara Bayram'la görüşen Muhtar Hüsnü ona, Deli Hacı'nın evini yapmasına izin vermesini ve bunun kötü bir şey olmayacağını söyler. Ancak Kara Bayram Muhtar Hüsnü'ye köyde yalnızca kendi evinin önünde başka bir ev yapıldığını ve gübrelerin kendi avlusuna döküleceğini söyler. Muhtar Hüsnü Kara Bayram'a köylünün gübreden tiksiniyor olması gerektiğini ve manzaranın kentliler için olduğunu söyler. Hemen ardından Muhtar Hüsnü Deli Hacı'ya sattığı araziyi Kara Bayram'a satmanın daha uygun olduğunu fark eder. Fakat Kara Bayram ihtiyaç duymadığı verimsiz bir toprağı satın almak istemez. İkisinin herhangi bir anlaşmaya varamaması üzerine Muhtar Hüsnü Kara Bayram'a gözdağı verir ve yakınındakilerden onu yıldırmasını ister. Sabah vakitlerinde kağıyla harıma gitmeye hazırlanan Kara Bayram eşinin ve çocuklarının henüz hazır olmadıklarını fark eder. Haçça Ahmet'in Irazca'yla kalacağını söyler. Evden uzaklaşmalarının ardından Haçça geçen gece Irazca'nın yaptıklarını Kara Bayram'a anlatır. Evden uzaklaşmanın iyi olduğunu aksi halde Deli Hacı'nın temelini doldurulduğunu gördükten sonra kardeşleriyle gelebileceğini söyler.

Deli Hacı'nın Irazca'nın Üzerine Yürümesi ve Fatma'nın İtirafı Bir yandan bahçede un serip hamur açan Irazca diğer yandan temelini doldurulduğunu gören Deli Hacı'nın hareketlerini gözlemler. Ahmet'in eline çapa sapını veren Irazca ona merdiven başına çıkmasını ve Deli Hacı'nın gelmesi durumunda sapı onun başına vurmasını söyler. Temelin toprakla doldurulduğunu gören Deli Hacı, işçilere verdiği paranın boşa gitmiş olmasından dolayı Irazca'dan hesap sormak ister. Irazca, öfkeyle üzerine doğru gelen Deli Hacı'yı tehdit ederek kovar. Irazca Deli Hacı'ya evini başka bir yerde yapmasını öğütler. Fakat Deli Hacı getirdiği taşları araziye dökmeye başlar. Ardından Fatma Irazca'yla konuşmaya gelir. Fatma tarafından saldırıya uğrayacağını düşünen Irazca onun itirafını dinlemeye başlar. Gençliğinde Kara Bayram'a aşık olmuş olan Fatma, sevdiği adamın Haçça'yla evlenmesinin ardından Deli Hacı'ya varmak zorunda kalmıştır. Evliliğinden ve yaşadığı hayattan oldukça mutsuzdur. Fatma, Kara Bayram'ın kuması veya ikinci eşi olmayı bile kabullenmektedir. Irazca Fatma'nın durumuna her ne kadar üzülse de hem onun hem de kendi iyiliği için Fatma'yı uzaklaştırır. Fatma Deli Hacı'ya başka bir yerde ev yapmalarını söyler. Fakat Deli Hacı kardeşleriyle birlikte intikam almaya niyetlenir.

Deli Hacı'nın Önlem Alması ve Irazca'nın Yeni Planları Eve dönen Kara Bayram Irazca'ya, gece vakitlerinde temeli yeniden doldurup doldurmayacaklarını sorar. Irazca, kavga veya çatışma ihtimaline rağmen temeli dolduracaklarını söyler. Geçmişte yaşadığı zorlukları hatırlamaya başlayan Irazca, erkeklerin fes takmaları ve kadınların önülcek giymeleri yüzünden jandarmalar tarafından nasıl işkenceye maruz kaldıklarını hatırlar. Eşinin kardeşi Selimiye Kışlası'nda mahkum edilmiş ve çeşitli işkenceleri maruz kalmıştır. Irazca Deli Hacı'nın kerpiçlerinin tamamlanıp tamamlanmadığını merak eder. Bu sırada Bekçi Mustafa gelir ve kaymakamın ziyareti için muhtarın salma saldığını söyler. Kara Bayram köylüler arasında en fazla para verecek kişiler arasına yerleştirilmiş ve iki lira vermesi uygun görülmüştür. Irazca Bekçi Mustafa'ya paranın bir kısmını verir ve kalanını daha sonra vereceğini söyler. Ardından Kara Bayram Ahmet'le birlikte Sultan'ın evine gidip yılan olup olmadığını kontrol

ederler. Sultan, Beytullah Hoca'nın önerilerine uyarak korunduğunu düşünmektedir. Oğluyla birlikte eve dönen Kara Bayram Deli Hacı'nın tüfekte evin temelinde beklediğini görür. Bunun üzerine Kara Bayram ve Irazca yorgunluktan uyuyacak olan Deli Hacı'ya suya atmaya ve tefeğini de almaya karar verirler. Dışarıda yemek yiyen iki aile birbirlerini gözlemlerler. Kara Bayram'la Fatma uzaktan bakışırılar. Irazca Deli Hacı'nın yaptırdığı iki bin kerpici kırmaya karar verir.

Kara Bayram'ın Fatma'yla Birlikte Olması ve Deli Hacı'nın Kerpiçlerinin Kırılması Köye sis çötüğü vakitlerde Bekçi Mustafa Kara Bayram'ın evine gelir ve muhtarın onlarla görüşmek istediğini söyler. Bekçi Mustafa Deli Hacı'nın erkenden muhtarın evinin yolunu tuttuğunu ve Kara Bayram'a geç kalmamasının iyi olacağını söyler. Bekçi Mustafa umutsuzlukla Çakı Dayı'dan bal almaya gider. Fakat onun bu mevsimde kovan açmayacağından emindir. Irazca Kara Bayram'a Fatma'yla birlikte olmasını zira onun kendisini çok arzuladığını söyler. Herkesin evine çekildiğinden emin olan Kara Bayram Fatma'nın yanına sokulur ve evin temelinde onunla birlikte olur. Kara Bayram Fatma'ya Deli Hacı'nın evi başka bir yerde yaptırması gerektiğini söyler. Fakat Fatma Deli Hacı'nın çok inatçı olduğunu ve fikrini değiştirmeyeceğini söyler. Irazca'yla Ahmet eve dönerler. Gece vakitlerinde aile üyeleri çapa saplarını alıp Deli Hacı'nın kerpiçlerini kırmaya giderler.

Irazca'yla Kara Bayram'ın Yaşadıkları Utanç Güneşin doğmasıyla birlikte Deli Hacı uyanır ve Fatma'nın sıcaklığını hissetmesi üzerine cinsel olarak tahrik olur. Eşinin mahrem yerlerine dokunmaya başlayan Deli Hacı'ya Fatma Kara Bayram sanır. Fakat gözlerini açan Fatma Deli Hacı'ya karşısında görmesi üzerine oradan uzaklaşmaya çalışır. Temelden uzaklaşırken gözleriyle gizlice Kara Bayram'ı arar. Uykusundan uyanan Irazca, geçen gece yapmış olduğu hatanın farkına varır ve Haçça'yla göz göze gelmekten çekinir. Oğlunu bir an önce Fatma'dan soğutmaya karar verir fakat aynı zamanda Deli Hacı'den intikam aldığı için gururludur. Evin içinden Fatma ve Deli Hacı'ya gizlice izleyen Haçça, böylesine kaba bir adamla evli olduğu için Fatma'ya üzülür. İçten içe Haçça Fatma'ya yardım etmek ister. Eşinin yıkanacağını gören Haçça onun sevişmek istediğini sanır. Zira sadece seviştikleri zaman yıkanmaktadırlar. Gönüllüce eşiyile birlikte olamayan Haçça Irazca'dan utanmaktadır. Zira Irazca da onlara mani olduğunun farkındadır. Eşinin tavırlarını garipseyen Haçça onun neden yıkandığına anlam veremez.

Muhtar Hüsnü'nün Deli Hacı'ya Kara Bayram'ın Kuzusunu Çaldırması Muhtarın evine koşarak telaşla gelen Bekçi Mustafa Çakı Dayı'nın bu mevsimde kovan açmayacağını söylediğini ve ası kuzu bulamadığını söyler. Muhtar Hüsnü Bekçi Mustafa'ya Deli Hacı'ya çağırmasını söyler. Bekçi Mustafa Deli Hacı'nın yanına gider ve muhtarın kendisini çağırıldığını söyler. Yüzündeki sakallardan kurtulmak isteyen Deli Hacı'ya Bekçi Mustafa Tahsildar Yunus Efendi'nin ilacından bahseder. Söylentilere göre Tahsildar'ın ilacı sürüldüğü yerdeki bütün kılların kökünü kurutmaktadır. Deli Hacı Muhtar Hüsnü'nün evine varır. Kaymakam'a mahcup olmak istemeyen muhtarın karısına sorunu çözeceğini söyler. Muhtar Hüsnü Deli Hacı'den Kara Bayram'ın ası kuzularından birini alıp getirmesini söyler. Muhtar'ın Karısı Kara Bayram'ın öfkelenmesinden korkar. Muhtar Hüsnü gerekirse kuzunun parasını ödeyeceklerini söyler.

Ailenin Deli Hacı'den Korkması Aile üyelerinin akşam yemeğini bitirmelerinin ardından Haçça kıyafetlerle çocukları yıkamak ister. Irazca, sofradan hızlıca kalkan Ahmet'ten yemek duası okumasını ister. Duanın ardından Ahmet'i yıkamak isteseler de o yıkanmak istemez. Deli Hacı'nın kerpiçlerini kırmalarının ardından onun ve kardeşlerinin saldırısına uğrayacağını düşünen Kara Bayram bir silah almayı düşünür. Annesinin sözünü dinlemiş olmaktan pişmandır. Zira köy gibi kapalı bir yerde yaşayan kişinin arkası olması şarttır. Irazca Deli Hacı'nın korkak olduğunu ve kendilerine zarar veremeyeceğini söyler. Fakat Kara Bayram korkak insan olmadığını ve her insanın basılmaması gereken bir damarı olduğunu söyler. Irazca Kara Bayram'dan bir süre dışarı çıkmamasını ister.

Muhtar Hüsnü'nün Para Toplama Çabaları Deli Hacı Muhtar Hüsnü'nün istediği kuzuyu getirmiştir. Muhtar Hüsnü Ağali'ye altı yüz lira karşılığında köy içinde ev yeri satmak ister. Fakat Ağali ev yeri değil meradan hisse almak ister. Köylüleri karşısına almaktan çekinen Muhtar Hüsnü onun bu isteğini kabul edemez. Köylüler köyün ortasındaki evlerden dolayı hayvanlarını dışarı salamamaktadırlar. Muhtar Hüsnü hayvanları köy içinde serbet bırakmanın yasal olmadığını ve hayvanın pislediği yerde ibadet edilmeyeceğini söyleyerek icraatını savunur. Kaymakamı en iyi şekilde karşılamak isteyen muhtar hazırlıkların eksiksiz bir şekilde tamamlanmasını ister.

Deli Hacı'nın Kerpiçlerin Kırıldığını Öğrenmesi ve Taşla Haçça'ya Saldırması Muhtar Hüsnü'nün evindeki işlerini bitirmesinin ardından Deli Hacı, kuşluk vakitlerinde köye gelir. Temelde

herhangi bir değişiklik olmadığını görmesi üzerine yatağını alıp temizlemek amacıyla eve götürür. Köyün girişinde Kerimoğlu'nun karısını gören Deli Hacı, sırtındaki kirlı yatak nedeniyle küçümsendiğini düşünür. Ancak kadının Deli Hacı'ye bakmasının nedeni farklıdır. Zeynep Kadın Deli Hacı'ye çukurdaki bütün kerpiçlerin kırılmış olduğunu söyler. Bunun üzerine Deli Hacı, sırtındaki yükü bırakarak kerpiç çukuruna kuşar. Kerpiçlerin en azından bir miktarının sağlam olmasını umar. Fakat kerpiç çukuruna varan Deli Hacı bütün emeğinin boşa gittiğini görür. Gözü dönmüş bir halde Karataş köyüne geri dönen Deli Hacı, eline geçirdiği bir taşla Haçça'nın karnına vurur. Hemen ardından Toman ve Irazca'ya da saldırır. Kara Bayram eline geçirdiği bir odunla Deli Hacı'ye vurmaya başlar. Bir grup köylü Kara Bayram'ı zor zapt eder. Gelininin baygın bir halde yerde yattığını gören Irazca feryatlarıyla herkesi kendi etrafına toplar.

Haçça'nın Çocuk Düşürmesi ve Kara Bayram'ın Darbedilmesi Olaydan haberdar olan Muhtar Hüsnü, Muharrem'le Kara Bayram'ı eve çağırma kararı verir. Muhtar Hüsnü Bekçi Mustafa'ya ilk önce Muharrem'i daha sonra da Kara Bayram'ı çağırmasını söyler. Aldığı darbelerden dolayı oldukça yorgun ve bitkin düşmüş olan Haçça temizlik yapmaya devam etmektedir. Muhtar Hüsnü'nün çağırması üzerine Kara Bayram onun evine doğru yol alır. Irazca Haçça'nın işini devralır. Fakat merdivenleri çıkmaya başladığı sırada Haçça bacak arasından kan geldiğini fark eder. Üç aylık hamile olduğunu bilen Haçça çocuğunu düşürdüğünü fark eder. Bunun üzerine Haçça fenalaşır ve Irazca ebelikten anlayan Havalice'yi çağırmaaya gider. Irazca'nın bir süredir hamile olduğunu bilen Havalice yaşanan olaydan çocuğun düşmüş olduğunu anlar. Fakat Haçça'nın kurtarılması için elinden geleni yapmaya çalışır. Bu sırada Muhtar Hüsnü'nün evine varan Kara Bayram'ın elleri ve gözleri bağlanır. Deli Hacı'nın kardeşlerinin muhtarın emriyle Kara Bayram'ı dövdükleri açıktır. Bir süre sonra Kara Bayram'ı döven kişiler evden ayrılır ve Muhtar Hüsnü hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi Kara Bayram'ı bulunduğu odada bulur.

Irazca'nın Dava Açacağını Söylemesi Muhtar Hüsnü Kara Bayram'a yasalara karşı geldiğini ve Deli Hacı'nın kendisinden şikayetçi olduğunu söyler. Kırılan kerpiçlerin parasını ödemesi, ev yapımına izin vermesi ve kendisinden özür dilemesi karşılığında şikayetten vazgeçileceği söylenir. Fakat Kara Bayram Muhtar Hüsnü'nün yalan söylediğinin farkındadır. Oğlunun durumunu merak eden Irazca Muhtar Hüsnü'nün evine gelir. Avluda asılı olan postun kendisine ait olan ası kuzununki olduğunu anlar. Muhtar Hüsnü'nün kuzuyu çaldığını fark eden Irazca tamamen çileden çıkar. Oğlunun darp edildiğini de gören Irazca; Haçça'nın düşürdüğu çocuk, darp edilen oğlu ve çalınan kuzusu için Kaymakam'a şikayette bulunacağını söyler. Kurulun birinci üyesi olan İbrahim Muhtar Hüsnü'ye, düşen çocuktan şikayetçi olunması durumunda başlarının büyük derde gireceğini söyler.

Irazca'nın Oğlu ve Geliniyle İlgilendikten Sonra Kaymakam'ı Beklemesi Havalice Haçça'ı muayene eder. Çocuğu düşürmek üzere olan Haçça çok kan kaybetmiştir. Havalice Haçça'nın kurtulamayacağını düşünse de etrafındakilere umutlarını kesmemelerini söyler. Muhtar Hüsnü'nün evinde bağlanarak dövülmüş olan Kara Bayram ise kendine gelmeye çalışmaktadır. Karataşlılar, oğlunu feryatlar içinde eve getiren Irazca'nın söylediklerini duymuş ve olan biten her şeyden haberdar olmuşlardır. Eve gelen Ağalı yaralıları ve hastalara yardım etmeye çalışır. Fakat Haçça'nın içinde bulunduğu durumdan dolayı onun evde bulunması doğru karşılanmaz. Ağalı, hem evde bulunmaktan hem de ailenin başına gelen kötülükten duyduğu utançla evden ayrılır. Hışımla harıma giden Irazca Ahmet'e hayvanları ahıla götürmesini söyler. Ahmet, öldürmüş olduğu büyük bir yılan ölüsünü babanesine göstermek istese de Irazca onunla ilgilenemeyecek kadar dertlidir. Köyün girişine ulaşan Irazca Kaymakam'ın gelmesini beklemeye başlar.

Muhtar Hüsnü'nün Planlarının Suya Düşmesi Kaymakam'ın yolunu kesen Irazca, Muhtar Hüsnü'nün düzenbazlıklarını ve tertiplediği sahte karşılamayı anlatır. Köylünün fakirliğini, Muhtar Hüsnü'nün düzenbazlıklarını, onun tertiplediği kirlı oyunları ve maruz kaldıkları haksızlıkları teker teker anlatır. Gelininin ve oğlunun başına gelen kötülöklere değinir. Kusursuz bir karşılama merasimi isteyen Muhtar Hüsnü, köylüleri ne yapacakları konusunda tembihler ve yapılması gerekenleri teker teker anlatır. Demokratiçiliğin faziletleri üzerine güzellmeler yapar. Demokratiçiliği tembellikle ve serbestlikle bağdaştırır. Batının gelişmiş devletlerinin halklarını çok çalıştırdıklarını ve dağlara ağaçlar diktirdiklerini söyler. Fakat Muhtar Hüsnü, toplum ve devlet için hiçbir şey yapmak istememektedir. Onun düşündüğu tek şey kendi menfaatidir. Köy yolunun ucunda at üzerinde görülen Kaymakam'ın rütbeli askerlerle birlikte köy içine doğru ilerlediği görülür. Kaymakam'ın olan biten her şeyden haberi vardır. Köylülerle yakından ilgilenirken Muhtar Hüsnü'ye oldukça soğuk davranır. Yıkık ve terk edilmiş evleri gösteren Kaymakam, ilk olarak bu evlerin köylülerce doldurulacağını gerekirse başka evlerin uygun yerlere yapılabileceğini söyler. Fakat köyün ortasına ev yapılmayacağını, bunun kanuna aykırı

olduğunu sert bir dille ifade eder. Kaymakam, Muhtar Hüsnü'nün hiçbir ikramını kabul etmeden ayrılır. Kaymakam Irazca'ya, düşürülen çocuk için bir an önce Cumhuriyet Savcılığına başvurmasını önerir ve bunun büyük bir suç olduğunu da sözlerine ekler. Bunun üzerine Muhtar Hüsnü Deli Hacı'ya bataklığa geri dönmesi gerektiğini ve dört yıl sonra yıkık evlerden birine taşınabileceğini söyler. Irazca'yı dava açmaktan vazgeçirmeye karar verirler ve Haçça'nın durumunu öğrenmek isterler.

Muhtar Hüsnü'nün Aile Üyelerini Davadan Vazgeçirmeye Çalışması Düşük yapan Haçça'yı temizleyen Havalice, elinden gelen her şeyi yaptığını ve artık gerisini tanrıya bırakmaları gerektiğini söyler. Haçça'nın güçlü olduğu ve sorunun üstünden gelebileceği söylenir. Bekçi Mustafa Muhtar Hüsnü'ye Haçça'nın durumunun kötü olduğu haberini verir. Muhtar Hüsnü Bekçi Mustafa'ya Sağlıkçı Şakir Efendi'ye gitmesini ve onun elindeki bütün ilaçlarla köye gelip Haçça'yı tedavi etmesini söyler. Muhtar Hüsnü bütün ilaç masrafını Deli Hacı'ya ödecektir. Muhtar Hüsnü, bir süredir evinden hiç çıkmamış olan Deli Hacı'ya uygun bir dille evden gönderir. Fakat ona karşı oldukça öfkelidir. Ertesi sabah Muhtar Hüsnü ve Sağlıkçı Şakir Efendi Haçça'nın yanına gelirler. Şakir Efendi hastanın iyileşeceğini ve her gün iğnelerini düzenli bir şekilde olması gerektiğini söyler. Muhtar Hüsnü Irazca'yla Kara Bayram'a davadan vazgeçmeleri konusunda nasihatta bulunur ve onlara zeytin dalı uzatır. Fakat aile, Haçça'nın durumunu ve Kara Bayram'a atılan dayağı hemen affetmeye niyetli değildir.

Köyün İleri Gelenlerinin Hasta Ziyareti Ertesi sabah Kerimoğlu, Halil İbiş ve Yirik Abdullah hasta ziyaretine gelirler. Halil İbiş, hayatı boyunca fakirlerin yanında tavır alan bir kaymakamı ilk defa gördüğünü söyler. Fakat Kara Bayram'a, Kaymakam'ın Yeşilova'daki görevinin sona ermesinin ardından Muhtar Hüsnü'yle baş başa kalacağı söylenir. Muhtar Hüsnü'nün önemli makamlarda bürokrat ve memur tanıdıkları vardır. Üç misafir aile üyelerine Kaymakam'a fazla güvenmelerinin iyi olmadığını ve muhtarla barışmaya yanaşmalarını önerirler. Muhtar Hüsnü'nün evinde misafir olan Şakir Efendi, düzenli olarak Haçça'ya ilaçlarını verip onu muayene eder. Irazca'yla Kara Bayram davalarından vazgeçmek istemeseler de onlara hak verirler. Fatma Haçça'yı ziyarete gelir ve ona iyi dileklerini iletir. Ziyaret sırasında Fatma'yla Kara Bayram arasında bir yakınlaşma olur ve üstü kapalı bir şekilde birbirlerine laf atarlar. Fatma'nın evden ayrılmasının ardından Haçça Kara Bayram'a isterse ikinci bir eş alabileceğini söyler. Fakat Kara Bayram'ın yeniden evlenmeye niyeti yoktur. Fatma'yla gizlice görüşmeye devam etmekte kararlıdır.

Kara Bayram'ın Sağlığına Kavuşması Sağlığına kavuşmasının ardından ev işlerini aksattığını ve evin merdivenini hala yapmadığını fark eden Kara Bayram içten içe bunalır. Fakat günlerden Cuma olması üzerine Cuma günüyle ilgili bir türkü tutturur. Oğlunun uzun zamandır Cuma namazına gitmemiş olduğunu Irazca, namaza giden cemaati görmesi üzerine fark eder. Irazca Kara Bayram'a Cuma namazına gidip dua etmesini söyler. Annesinin ısrarı üzerine Kara Bayram namaza gider. Fakat Beytullah Hoca'nın hutbesini dinlerken daha da bunalan Kara Bayram namazı yarıda bırakıp oradan ayrılır. Zira tanrının yalnızca zenginleri kolladığını ve fakirleri cennetle avuttuğunu düşünmektedir. Düzmeşe'deki Papur Ahmet'in hastalanması üzerine Şakir Efendi'nin oraya gitmesi gerekir. Şakir Efendi Irazca'ya akşam vakitlerinde köye döneceğini ve Haçça'nın iğnesini yapacağını söyler. Irazca Şakir Efendi'ye akşamleyin çorba yapacağını ve yemeğe mutlaka gelmesini söyler.

Muhtar Hüsnü'nün Toplantı Düzenlemesi ve Kara Bayram'la Görüşmek İstemesi Karataş'a inen Bekçi Mustafa Deli Hacı'nın evine doğru yürürken yaşadığı fakirlik ve kadınsızlıktan dolayı dertlenmiştir. İnsanın rahata ve kadına ihtiyacı olduğunu düşünür. Bunları elde etmek için varlık sahibi olmak şarttır. Bekçi Mustafa Deli Hacı'ya, akşamleyin Muhtar Hüsnü'nün onu odaya beklediğini ve kazdığı temeli doldurması gerektiğini söyler. Başı yeterince derde girmiş olan Deli Hacı istemsiz bir şekilde söylenerek kendinden istenen şeyleri yapacağını söyler. Bekçi Mustafa diğer kurul üyelerini de odadaki toplantıya çağırır. Akşamleyin Muhtar Hüsnü kurul üyelerine yaşanan olaylarla ilgili taraflı bir şekilde bilgi verir. Fakat kurul üyelerinden biri olan Kosa Muhtar Hüsnü'ye yaptığı haksızlıkları gördüğünü ve aslında kendini kurtarmak istediğini açık bir dille söyler. Muhtar Hüsnü Kosa'ya öfkelenirse de kendini savunabilecek durumda değildir. Sabah vakitlerinde toplantıya katılmayacağını söylemiş olan Kara Bayram, Bekçi Mustafa'nın ikinci defa eve gelmesi üzerine fikir değiştirir. Muhtar Hüsnü ve Deli Hacı'nın söyleyeceklerini dinlemek ister. Irazca Kara Bayram'a mahkemeye başvurmasını ve artık onları dinlememeleri gerektiğini söyler. Fakat Kara Bayram Bekçi Mustafa'yla birlikte kurulla görüşmeye gider.

Kara Bayram'la Muhtar Hüsnü'nün Yüzleşmesi Evde tek başına yaşayan Sultanca, yılanların saldırısından korkar. Eşleri yüzünden evden ayrılan ve kendisini yalnız bırakan oğullarına beddua eder. Yılanların oç almasından korkan Sultanca uyumaya korkar. Fakat bir süre sonra uykuya yenik

düşer. Muhtar Hüsnü Kara Bayram'ı davasından vazgeçirmeye çalışır. Deli Hacı'nın bütün ilaçların ücretini ödeyeceğini söylese de o, maddi olarak tamamen tükendiğini dile getirir. Muhtarın verdiği sahte umut nedeniyle zarara uğramış olmayı kendine yediremez. Kara Bayram, yalnızca Deli Hacı'yi suçlayarak kendini kurtarmaya çalışan Muhtar Hüsnü'den hesap sormaya çalışır. Kuzusunun neden çalındığını ve neden dövdürüldüğünü sorar. Kara Bayram; Kuzulu koyun alınmasını, ilaçların ücretinin ödenmesini, kendisini dövenlerden hesap sorulmasını ve yazın çalışamayacak durumda olan Haçça için ödeme yapılmasını ister. İkilin anlaşamamaları üzerine Kara Bayram mahkemeye başvuracağını söyler. Kara Bayram'ı dava açmaktan vazgeçiremeyeceğini anlayan Muhtar Hüsnü ona istediğini yapabileceğini söyler ve bundan sonra ona köyde huzur vermeyeceklerini anlatan bir hikaye dillendirir. Muhtar Hüsnü'yle restleşen Kara Bayram eve dönüş yolunda Şakir Efendi'den ne yapması gerektiği konusunda fikir vermesini ister. Şakir Efendi Kara Bayram'a, Muhtar Hüsnü ve Deli Hacı gibi karakterlerin oldukça kurnaz olduklarını ve çeşitli düzenbazlıklarla kendilerini bütün olumsuz durumlardan kurtarabileceklerini söyler. Onların kendi çıkarları için her kötülüğü yapabileceklerini de ekler. Ayrıca Kara Bayram'ın iddialarını mahkemede kanıtlayabilmesi oldukça zordur. Haçça'yla kendisinin mahkeme yollarında sefil olmalarının yerine ellerine geçen fırsatı değerlendirmelerini önerir.

Onursuzluk Karşısında Irazca'nın Çileden Çıkması Rüyasında bir ağaçtan düştüğünü gören Sultanca'yı uykusunda yılan sokmuştur. Bunun haberini alan aile fertleri onun yardımına koşarlar. Ertesi sabah köyün sahibi olan Necip Bey'in gelişi için tertiplenecek gösterişli karşılamanın hazırlıklarına başlanmıştır. Fakat Irazca, mahkemeye gitmemiş olan oğluna ve kız kardeşinden intikamlarını alan yılanlara çok öfkelenir. Delirmiş bir halde Irazca, insanların yılanlardan daha onursuz olduklarını, zira yılanların öldürülen yakınlarının intikamını aldıklarını fakat kendilerinin adaletin peşinden koşmadıklarını söyler. Irazca Kara Bayram'a hiç gecikmeden mahkemeye gitmesini ve şikayette bulunmasını buyurur.

Temalar

Gelenek Toplumsal yapı olarak anlatının geçtiği uzam kapalı bir köy yeridir. Din-tarım toplumu normlarıyla yetişmiş, toprağa bağlı ve dünyadaki gelişmelerden habersiz olan köylü anlatı kişileri dogmalara, batıllara, örf-adetlere ve geleneklere oldukça bağlılardır. Karataş köyünde yaşayan yerli halk inançsal olarak tutucudur ve dünya görüşleri oldukça dardır. Askerlik görevi sırasında köyünden çıkıp kent hayatını az da olsa tecrübe etmiş ve maruz kaldığı haksızlıklardan dolayı dini inançlardan uzaklaşmış olan Kara Bayram'ın bütün umutları ve beklentileri kendi çıkarlarına yöneliktir. Anlatıdaki en gelenekçi tiplerin en belirgin ortak özellikleri yaşlı olmalarıdır. Irazca, Sultanca, Beytullah Hoca yaşadıkları köyde uzun yıllardır anlatılagelen masallara inanırlar. Batıllar ve dogmalar onların yaşam biçimlerini belirler ve hayatlarına yön verir. Karataş'ta örf, adet ve gelenekler yazılı olmayan kanunlar gibidirler. Toplumu oluşturan her bireyin onlara uyması şarttır. Aksi halde toplum tarafından cezalandırılırlar.

Toplumsal Sınıf Karataş köyünde yaşamakta olan toplumun yapısı oldukça kesin hatlarla ayrılmıştır. Sınıfsal ayırım ve bunların sahip olduğu ayırıcı özellikler göze fazlasıyla çarpar. Köydeki toplumsal yapı; toprağa bağlı ırğatlar, toprak sahipleri, yöneticiler, sermayedarlar ve sermayesizler olarak ayrılmaktadır. Karataş köyünde en büyük çiftliğe sahip olan Necip Bey, yakın geçmişte aslında köylüye ait olan toprakları yeniden onlara satarak zenginleşmiştir. Necip Bey oğlunu en iyi okullarda okutup iyi bir eğitim almasını sağlamıştır. Necip Bey oğlunu bir fabrikatör kızıyla evlendirerek zenginliğini arttırmak ister. Bunun haricinde Burdur Valisi kent merkezine demokratçılığı öven büyük bir heykel yaptırarak dönemin hükümetine kendini beğendirmek ister. Karataş köyünün muhtarı olan Hüsnü'ye yaptırılacak olan heykel için en fazla parayı toplayarak hem Kaymakam'ın hem de valinin gözüne girmek ister. Toplumsal yapının en alt tabakasını oluşturan toprağa bağlı köylüye üst sınıflar ve toplumsal kesimler tarafından sömürülürler. Sınıf bilincine sahip olmayan köylü karakterlerin en büyük amacı sınıf atlamaktır.

Mit Ana anlatının yanında ikinci bir anlatı olarak ilerleyen yılanlarla insanlar arasındaki savaş, verilmek istenen iletiyi kuvvetlendirmek için kullanılmıştır. Kara Bayram'ın babası Kara Şalî'nin, Güroluk çamlığına girmeye cesaret ederek Şahmeran'la savaştığı köylüler arasında efsane olarak anlatılır. O günden sonra yılanlar Irazca ve ailesine musallat olmuşlardır. Irazca, yılan öldürmeyi başaran torunu Ahmet'le gurur duyar ve sevgi gösterileriyle onu daha fazla yılan öldürme konusunda cesaretlendirir. Ahmet'in kofalığa giren bir yılanı öldürmesinin ardından Irazca yılanların intikam almaya geleceklerini düşünür. Sultanca'nın evini yılanlar basar ve o günden sonra kadın karakter uyumakta oldukça zorlanır. Irazca Ahmet'e gördüğü her yılanı mümkünse öldürmesini ve öldürdükten

sonra yılanın ölüsünü yakmasını öğütler. Fakat yılanlar Sultanca'nın evine girip onu sokarlar. Böylece Irazca yılanların intikam almayı başardıklarını düşünür. Fakat anlatılan bu masalın asıl amacı eserde verilmek istenen iletiyi güçlendirmektir.

Adaletsizlik Özellikle toprağa bağlı olan fakir köylünün köy yerinde hakkını aramasının iki yolu vardır. Hakkını aramak isteyen kişinin ya kaba güce başvurması ya da önemli mevkilerde tanıdıklarının olması gerekmektedir. Köyün muhtarı Hüsnü, Kaymakam'a ve valiye kendini beğendirmek için, yapılacak olan heykele en fazla maddi desteği vermek ister. Bunun için köyün merkezindeki arazileri satmaya başlar. Fakat yapmış olduğu kanunsuz işleminden dolayı iki köylü birbirleriyle çatışmaya başlar. Muhtar Hüsnü, emirlerine ve isteklerine karşı gelen köylüleri şiddetle ve tehditle sindirmeye çalışır. Yapılan haksızlıklar nedeniyle Haçça çocuğunu düşürür ve Kara Bayram öldüresiye dövülür. Muhtar Hüsnü'nün satılığa çıkardığı ev yerini satın alan Deli Haceli en büyük mağdurlardan biri olur. Ev yeri, temel kazımı, taşlar ve kerpiçler için yüklü miktarda para harcamasına rağmen yeniden bataklıkta yaşamaya mahkum olur. İkili arasında çıkan kavga nedeniyle Kara Bayram Fatma'yla birlikte olur. Böylece Deli Haceli en çok mağdur edilen karakterlerden biri haline gelir. Kara Bayram hakkını aramak için dava açmaya karar verir. Fakat köy yerinde Muhtar Hüsnü ve Deli Haceli gibi karakterlerle baş edemeyeceğini düşünen Kara Bayram mahkemeye başvurmadan vazgeçer.

Cinsellik "Yılanların Öcü'nde kocası ile mutlu olmayan ve kocasından hoşlanmayan Fatma evlenmeden önce de ilgi duyduğu Bayram'a meyleder. Bayram'a yönelmesinin sebebi kocasından hoşlanmamasıdır. (...) Fatma Bayram'ın anasına Bayram'a olan aşkını açar. Anası da oğlu ile Fatma arasında bağlantı kurarak, evlerinin önüne ev yaparak haksızca bir tutuma girişen Haceli'den öç almak ister. Yani cinsellik burada araç olarak kullanılmıştır. Kin ve öfke Irazca'yı oğlunu kullanarak cinsel anlamda öç alma yoluna iter. Evinin önüne ev yapmaktan Haceli'nin hiçbir şekilde vazgeçmediğini görünce intikam hissini yenemeyen Irazca, oğlu Bayram'ı cinsel olarak öç almaya yoneltir. (...) Bayram'ın ise başlangıçta istek dışı yöneldiği bu eylem hoşuna gider. Karısı Haçça'nın yanında, Fatma ile ilişkisini sezdiren konuşmalar bile yapar" (Karabela (Şermet) 2007, 171-172).

Açgözlülük Anlatıdaki entrik kurguyu körükleyen ve güçlendiren en önemli unsurlardan biri karakterlerdeki açgözlülük duygusudur. Daha yüksek mevkilerde ve makamlarda gözü olan Burdur Valisi, kendini Ankara'ya sevdirek yükselmek ister. Bundan dolayı kent meydanına demokratlığı öven büyük bir anıt heykel yaptırmak ister. Muhtar Hüsnü ise, çıkarlarını genişletmek ve yüksek makamlarla olumlu ilişkiler kurmak için yapılması planlanan heykele en fazla maddi desteği sağlamak ister. Bundan dolayı kanunsuz bir şekilde köyün içinden arazi satmaya başlar. Köyü ziyaret edecek olan Kaymakam'a ziyafet hazırlanması için de köylüden para toplar. Fakat para toplanmasına rağmen Muhtar Hüsnü, kendisine karşı gelen Kara Bayram'ı cezalandırmak için onun kuzularından birini çaldırır. Her istediğini elde etmek isteyen Muhtar Hüsnü, isteklerine ve emirlerine karşı gelen köylüleri şiddet, baskı ve tehditle sindirmeye çalışır. Kolay yoldan veya çeşitli yolsuzluklar ve ahlaksızlıklarla zengin olmak olumsuz karakterlerin en büyük amacıdır. Aslında köylüye ait olan toprakları köylüye satarak zengin olan Necip Bey oğlunu bir fabrikatör kızıyla evlendirmek ister.

Onur Deli Haceli'nin darbetmesi üzerine Haçça üç aylık çocuğunu acılar içinde düşürür. Muhtar Hüsnü tarafından eve çağırılan Kara Bayram'a pusu kurulur ve Deli Haceli'nin kardeşleri onun gözleri ve ellerini bağlayarak onu öldüresiye döverler. İntikam duygusu karakterlerin onurlarını ve şereflerini kaybetmelerine sebep olur. Deli Haceli'den intikam almak isteyen Irazca ile Kara Bayram, emeğiyle temel kazdıran, taş taşıyan ve kerpiç yaptıran Deli Haceli'yi ciddi zarara uğratırlar. Deli Haceli, heyecanının ve cehaletinin kurbanı olur. İsteklerine ve emirlerine karşı gelen kişiler tarafından onurunun kırıldığını düşünen Muhtar Hüsnü yalana, şiddete, tehdite ve baskıya başvurur. Anlatının ilerleyen bölümlerinde Irazca doğru yola başvurarak Muhtar Hüsnü'yle Deli Haceli'yi mahkemeye vermek ister. Fakat küçük köy yerinde Muhtar Hüsnü ve Deli Haceli gibi düşmanlar edinmek istemeyen Kara Bayram dava açmaktan vazgeçer. Böylece Irazca insanların yılanlardan daha onursuz olduklarını düşünür. Zira yılanlar Sultanca'yı sokarak intikamlarını almışlardır.

Sahtekarlık Anlatı boyunca karakterlerin italik harflerle okura yansıtılan iç monologları aracılığıyla onların gerçek düşüncelerini ve yüzlerini öğreniriz. İçten pazarlıklı karakterler gerçek yüzlerini gizleyip karşısındaki kişilere duymak istedikleri şeyleri söylerler. Sahtekarlık, yalan, aldatmaca ve ikiyüzlülük anlatıdaki olumsuz karakterlerin en önemli sorunlarıdır. Bunun haricinde anlatıda başrol oynayan karakterler çeşitli sahtekarlıklarla istediklerini elde etmeye çalışırlar. Muhtar Hüsnü, yasa dışı olduğunu bildiği halde köy içinden arazi satar. Evlerinin önüne başka bir ev yapılmasını istemeyen Kara Bayram ile Irazca Deli Haceli'nin kazdırdığı temeli doldururlar, kerpiçlerini kırarlar ve Fatma'yı suistimal ederler.

Açgözlülük ve intikam duygusu karakterleri çeşitli biçimlerde sahtekarlık yapmaya yönlendirir. Bunun sonucunda hayata geçirilen olumsuz eylemlerden taraflar ciddi derecede zarar görürler. En çok zarar görenlerse fakirler olur.

Kişi İncelemesi

Kara Bayram (Kapalı/Sosyal) Yemen gazisi Kara Şali'yle Irazca'nın oğludur. Haçça'yla evlidir ve Ahmet, Osman, Şerfe adlarında üç oğlu vardır. Anlatının başkarakterlerinden biri olan Kara Bayram, Türk edebiyatındaki köy romanlarında çokça rastlanabilen mağdur köylü tiplerinden biridir. Babasından miras kalan harımı Necip Bey'in çiftliğinden satın aldığı araziyle genişletmiştir. Eşine, çocuklarına ve annesine daha refah bir gelecek sunmak ve onları rahat ettirmek istemektedir. Fakat gerektiğinde kendi çıkarlarını koruyabilmek için her kötülüğü yapmaktan da çekinmez. "Kara Bayram'ın psikolojik özellikleri ise şöyledir: Bütün köylüler gibi sabahları erkenden işlerine gittikleri için erken yatmayı ve erken kalkmayı adet haline getirmiştir ve bütün köylüler gibi çok çalıştığı için yorgundur. Güler yüzlüdür. Güzel bir haber alınca gülümser, en küçük olayda bile mutlu olur, kendi kendine güler. Canı sıkıldığında ise yüzü gülmez. Kafası dalgın olunca dalgın dalgın yürür ve koyu koyu düşünür. Dalgın olduğu ve hayal kurduğu zamanlarda birisi seslenince sıçrar. Anlatıcı bu durumu şu şekilde ifade eder: "Tink düştü birden" (Erol 2019, 10). "Bayram, annesi Irazca'dan oldukça farklı bir özellik taşımaktadır. O Türk köylüsünün çalışkanlığını temsil etmektedir. O toprağa içtenlikle bağlıdır. İyi bir insandır. O da köy ağalarına karşı düşmanlık beslemektedir. Onlarla mücadele etmektedir. Hatta onlarla anlaşmayı bile düşünmektedir. Fakat köy ağası, Muhtar'ın ve Hacı'nın yaptıkları kanunsuzluklara karşı koymak zorunda kalmaktadır. Onlarla savaşta az kalsın kurban gidecektir. Kara Bayram, köy ağalarıyla yaptığı savaşta mağlup olmuştur. Çünkü, o da, köy ağalarıyla gerçek mücadele yolları ve araçlarını bilmemekte, sınıf bilincinden mahrumdur. Bayram ağalarla baş edemeyince şehre göçetmek zorunda kalmıştır. Burada hastabakıcı olarak hastanede çalışmaya başlamıştır" (Yanardağ 2005, 255).

İyimser Genele göre ekilebilir toprağı az olmasına rağmen gelecekte umutludur: "Bayram, harımını düşündü mü, "Kaderim iyiymiş!..." der saf saf. "İyi bir harıma düşmüşüm! Koşumum kötü, bir yanı öküz, bir yanı inek; ama harım da iyii, karım da iyii!..." Böyle der, kendi kendine güler. Ortalık ıssızsa hafif hafif okşar Haçça'yı" (Baykurt 2007, 12).

Cömert Eşi, çocukları ve annesine rahat bir hayat yaşatmak ister ve bunu gerçekleştirmek için çalışır: "Bu yıl patatesi en iyi tohumdan ektik. Hem de fazla ektik. Eğer yıl iyi gelirse, Çelik Paşa'nın yanına bir tosun alacağım Ahmet!" diyordu. "Gözel güzel tarar, tımar edersen, tüylerinden top yaparsın!..." Yepiyor oğlunun sırtını. Sonra arkada oturan karısına dönüyor. "Ulan Haçça; Aymelek'i de temelli sana havale ederim gayri! Buzağı besle, süt biriktir, yağ yap, asla karışmam!..." (Baykurt 2007, 12).

Hayalperest Gelecekle ilgili olumlu hayaller kurarak moralini yüksek tutar ve umudunu tazeler: "Bir yandan da Ortaköy'ün okuluna yazdırırız seni. Ayağında çizmeler, belinde çakı, güzel şapka, güzel kitaplar, güzel bir ceket..." (Baykurt 2007, 14).

Heyecanlı Eşine askerlik anılarını ve gördüğü yeni şeyleri anlatırken oldukça heyecanlıdır: "Valla Haçça, hiç çıkası gelmiyor o düşün altından insanın! Ondan sonra bak sana anlatayım. Ben çıktım. Kurulanmadan filan giydim gömleği. Neden? Neden olacak; havlu yok da ondan. İşte bu iyi olmadı. Bir insan duşta yıkandı mı, güzelce sinilip kurulacak. Sonra kirliliği giysilerini yeniden giymeyecek sırtına. Temiz giyecek. Hem de biraz uyuyacak yıkanmanın ardından... Ha, ne diyordum? Hasan Tuna da girdi. Bu kez de kapiya ben durdum" (Baykurt 2007, 23).

Gelenekçi Annesi ve köylüler tarafından kendisine anlatılmış olan efsanevi hikayeye inanmaktadır: "Ne zararı var sana yılanın?" "Bugüne kadar hiç duymadın mı anamdan? Savaşımız var yılan milletiyle! Bu ırzı kırıklar, oldu bitti, bizim takıma düşmandır! Öküze ineğe zarar verirler! Fırsatını buldular mı esirgemezler!..." (Baykurt 2007, 34).

Cesur Maruz kaldığı haksızlık karşısında geri adım atmaz ve hakkını arar: "Geleceğim!" dedi Bayram. "Acele etme bakalım! Sen şimdilik işine devam et! Kaz temelini! Biz de bir şey düşünürüz helbet. Seni asla böyle kendi bildiğine bırakacak değiliz! Bin yılın başında bir Kurul üyesi oldum diye bizim başımızda horozlanmak istiyorsan dikkat et, pek öyle kolay değildir bizim başımızda horozlanmak!..." (Baykurt 2007, 69).

Bilgin Köy hayatıyla ilgili derin bilgi birikimine sahiptir: “Bahşışteki ahlatlar iyi çöyürlendi, var onları buda! Kağniyla, iyice iki sefer yaptın mı yeter bizim harıma. Keserken dikkat et, dalları kanırma! Ağacın kabuğu baştan aşağı yarılmasın. Sürgünler iyi olursa gelecek bahara aşılabiliriz...” (Baykurt 2007, 62).

İnatçı Bildiğini yapmak ve istediğini elde etme konusunda oldukça ısrarcıdır: “İraz halacığım!..” dedi Hacı. “Bak sana İraz halacığım diyorum, saygılarımla, İrazca halacığım! Niye böyle sen çıkıyorsun yamacıma? Senin oğlun erkek değil mi? O çıkırsa ya!..” “O çıkmayacak! Ben çıkacağım! Ben öleceğim, o yaşayacak! O ölürse, sen cezaevine gidersin, karın boşta kalır! Çünkü senin karyı ben alamam! Beni öldürür cezaevine gidersin, senin karyı benim Bayram alır! Anladın mı oğlum neden çıkmıyor?” (Baykurt 2007, 65).

Muhtar Hüsnü (Kapalı/Asosyal) Karataş köyünün muhtarı olan anlatı kişisi oldukça kurnaz ve çıkarıcı bir tiptedir. Burdur valisinin ve Kaymakam’ın gözüne girebilmek için kent merkezine yapılacak olan heykele en büyük maddi desteği sağlamak ister. Bundan dolayı kanunsuz bir şekilde köy içinden arazi satmaya başlar. Kendisine karşı gelen köylüleri şiddet ve tehditle sindirmeye çalışır. Gösterişe ve şana oldukça düşkündür. Gerektiği zaman hırsızlık yapar, rüşvet verir, şiddete başvurur ve insan kayırır. Köy romanlarında karşılaşılan tipik kötü muhtar tiptesidir. “Muhtar devletin temsilcisidir. Ağa ile birlik olmuştur. Mazlum Kara Bayramı ve ailesini ezer, ezer ve şerefini de iki paralık ederler. Muhtar ve arka çıktığı Ali Ağa köyün ileri gelen, varlıklı insanlarındandır. Diğer boş arsalara bırakarak Kara Bayram’ın evi önüne ev kurmaya kalkarlar” (Yanardağ 2005, 259). “(...) muhtar fazla ileri giden herkesi geriletmeye çalışmaktadır. O yıllarda Türkiye’de çarpık işleyen bürokrasinin köylerdeki yansıması ya da uzantısıdır muhtar. Romanda muhtar köyü ve köylüyü yönetimindeki uygulama, davranış, tavır ve fikirleriyle dikkatlere sunulur. Köylü olduğu halde köylüye tepeden bakma, köylüyü horlama, kendini beğenme, yönetimde keyfi davranma onun en belirgin özellikleridir. Muhtar köyde yasaların uygulanmasına aracılık eden kişi olması gerekirken Karataş’ta muhtar ile yasa aynı anlamı içerir. Muhtar yasaların uygulayıcısı değil, bizzat kendisidir. Ağzından çıkan her şey kanun, yasa anlamına gelir” (Karabela (Şermet) 2007, 146-147).

Açgözlü Kendi çıkarları için her şeyi yapar. Yasa dışı olduğunu bilmesine rağmen köy içinden arazi satmaya çalışır: “Çıktı avludan. “Sağ olsun Muhtar Hüsnü! Hoca Dumlu gibi duruyor ardımda! Ulan şu adamdaki insanlığa bak! Hem beni Kurul’a aldı, hem köy içinden ev yeri verdi. O komşulara fısıldamasa, kim beni seçerdi Kurul’a? Hem de tırak para demedi şükür! Uzaktan yakından akraba da düşmez; ama elin iyisi iyi oluyor! Şunun yaptığı adamlıpa bak. Köy içinden 700’e mis gibi yer veriyor, 1700’e alamazsın! Parasını yaza ver, güze ver! E gayri, biz de adamlığımızı esirgemeyiz yeri gelince. Öhho!... Kurul’da Ekiz İsmail, Üye İbrahim çemkirip duruyor ara sıra. Ben desteğimi esirgemem. Öhho!...” (Baykurt 2007, 18).

Buyurgan Toprağa bağlı fakir köylülerle buyurgan bir üslupla konuşur: “Sen temelini kazdır ulan!” dedi. “Ben Bayram’ı akşam odaya sesletirim. Sen de gelersin. Umum bir toplantı yapacağım zaten. Kaymakam Efendimize hazırlık düşüneneceğiz. Hemi de biliyorsun bir heykel işi var, onu da bir karara bağlamak gerekiyor...” (Baykurt 2007, 66).

Kurnaz Kendi çıkarlarını korumak için insanları kullanır ve düzenbazlık yapar: “Allah’ın safı! Ulan bir yoksulu, hem de deli bir yoksulu adam etmek ne zor! Ha dedim Kurulda işime yarar. Köy içinde işime yarar. Benden yana ürer gerektiğinde. Kolumda kendi canlandırdığım bir adam; Ekiz İsmail’den, üye İbrahim’den, Ali İzzet’ten iyi olur... Ama şuna baksana! Ters türs gidiyor işleri! Bensem meradan biraz da toprak vereyim diyordum. Göz yumayım sürsün. Ama beceremeyecek. Korkarım ağzına yüzüne bulaştıracak verdiğim mis gibi fırsatları!..” (Baykurt 2007, 67).

Cimri Köyün varlıklılarından biri olmasına rağmen parasını harcamamak için her yola başvurur: “Bu şehirlinin işleri de çok yaman canım!” diye söylendi. “Öteberi fiyatları yükseldikçe bir akıllı düşünüyor mutlaka: İşte şimdi de çay bardaklarını küçülttü!..” Nuri: “Bülbül yuvası derler buna agram!” dedi. “Tiryakiler küçük bardaktan içer, yordamı böyledir!” “Git ulan!” dedi Muhtar. “İçine tüküreyim böyle bülbül yuvasının! Şuna bak, tehoo, iş mi şu?..” (Baykurt 2007, 81).

Fırsatçı Mevcut siyasi iktidara yaranarak makam-mevki sahibi olmak ister: “Eller hangi sözden konuşuyorsa, sen de o sözden konuşacaksın. Bahusus, şimdi ortalıkta bir demokratçılar var. Dikkat edin, cilik değil, cılık! Malum ya, cilik başka, cılık başka. Demokratlıktan amaç, herkes nerde, sen de orda olacaksın demektir. Şimdi bir işe başladın mı çoğunluk diyorlar. Çoğunluk hayhayı bastı mı,

“Hayır” deyenin hali harap. Anlaşıldı mı arkadaşlar? Bundan böyle muhaliflik, münafıklık yoktur” (Baykurt 2007, 82).

Düzenbaz İstediklerini elde etmek için köylüleri kandırmaktan ve onları dolandırmaktan çekinmez: “Evet, sana kalırsa?.. Söyle, söyle! Senin dilinin altında bir bakla var, çıkar onu!..” “Hane başına yirmi lira çok!” “Ne dedin, ne dedin, ne dedin?” “Hane başına yirmi lira çok!” “Ne dersiniz komşular?” “Çok! Çok! Çok! Çooooook!” “Çok çok!” sesleri yatışınca Yirik Abdullah dayı söz aldı: “Bu parayı tenzil etmeli!” dedi. “Yolu yok muydu?” “Valla...” dedi Muhtar. “Valinin bütün Kaymakamları toplayıp salma yaptığını, Kaymakamın da muhtarları toplayıp ayrıca salma yaptığını size anlattım. Gözel gözel dinlediniz. Aynı sözleri bir daha söyletmeyin bana! Otuz lira aylığa bu kadar eziyet fazladır. Mebuslarınız bile size bu kadar konuşuvermiyor! Biz bu parayı ödeyeceğiz, bunu aklınıza iyi koyun! Tenzili menzili yoktur. Buyruk vilayetten verilmiştir, söz geçmez. Karakoldan verilseydi neyse!..” (Baykurt 2007, 85).

Kaba Karakterin düşünce dünyasındaki olumsuzluklar onun konuşma üslubuna da yansır: “Şunun düşündüğü şeye bak! Bir de akıllıym diye gezersin köy içinde he mi? Aklını köpekler yesin naha!.. Ulan senin neyine manzara be? Sen bir çarıklı köylüsün. Köylü herif götüne mi sokacak manzarayı? O senin dediğin şehirlie mahsus. Hani bir adam ev yaparken tutturur: “İlle denizi görsün!” Görür denizi. Başka biri gelip bunun önüne ev yaptırarak olursa, sesinin çıktığı kadar bağırır: “Manzaramı kapatma! Manzaramı kapatma!” O hesap oluyor seninki de. Bizim köyümüz bir kuru köydür. Ne manzarası vardır, ne bir şeyi! Kapansa ne olur, kapanmasa ne olur? Ayıptır bunlardan ötürü kavga çıkarmak. Bırakın gürültüyü, barışık yaşayın. Hırlaşmaktan ne çıkar? Bakın hükümetimiz heykel bile diktiriyor bu işler için! Utanmıyor musunuz?” (Baykurt 2007, 91).

Hasmane İsteklerine karşı gelen kişilere zarar vermektan ve onları zarara uğratmaktan hoşlanır: “Bu işi olmuş bitmiş say Atiye!” dedi Muhtar. “Kara Bayram’ın iki tane ası kuzusu olduğunu haber aldım! Çabucak birini tutup getirecek Deli Haceli. Yarım saatin içinde tamam bu iş! Öyle yapacağız. Ne yapalım başka? Biz kendimiz mi yiyeceğiz?” Sonra Bekçiye dönüp yeni buyruğunu söyledi: “Git, bir kurban bıçağı bul Mustafa! Kosagilden filan iste! Söyle, masatlasın da versin!..” (Baykurt 2007, 145).

Kaynakça

Baykurt, Fakir. *Yılanların Öcü*. İstanbul: Literatür Yayınları, 2007.

Erol, Mustafa. *Fakir Baykurt'un Romanlarında Yer Alan Kişiler*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın: Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, 2019.

Karabela (Şermet), Sevim. *Fakir Baykurt (Hayatı ve Romanları Üzerine Bir İnceleme)*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: T.C. Gazi Üniversitesi, 2007.

Yanardağ, Mehmet Fetih. *Fakir Baykurt'un Hikaye ve Romanlarının Tema ve Yapısı Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya: İnönü Üniversitesi, 2005.